चित्रकार त्रि० चित्रं करोति कृ—अण् उप०स० । १चित्रकर्म्मकारके । "स्थपतेरपि गान्धिक्यां चित्रकारोव्यवजायत" पराशरोक्ते २सङ्कीर्णजातिभेदे पु० स्त्री० ।

चित्रकुण्डल पु० धृतराष्ट्रपुत्रभेदे । "चित्रबाणश्चित्रवर्मा सुवर्मा दुर्व्विलोचनः । अयोबाहुर्महाबाहुश्चित्राङ्गश्चित्रकुण्डलः" भा०आ०११७अ० । चित्रबाण, चित्रवर्म्मन् चित्रमण्डन चित्राङ्ग तत्पुत्रभेदे । तत्राध्याये दृश्यम् ।

चित्रकूट पु० चित्रं कुटं शृङ्गमस्य । पर्व्वतभेदे स च पर्वतः प्रयागक्षेत्रनिकटस्थभरद्वाजाश्रमात् अर्द्धतृतीययोजनाद्दक्षिणतस्तिष्ठति यथा रामा० अयोध्याकाण्डे ९२अ० भरतं प्रति भरद्वाजवाक्यम् "भरतार्द्धतृतीयेषु योजनेष्वजने वने । चित्रकूटो गिरिस्तत्र रम्यनिर्झरकाननः । उत्तरं पार्श्वमासाद्य तस्य मन्दाकिनी नदी । पुष्पितद्रुमसंछन्ना रम्यपुष्पितकानना । अनन्तरं तत्सरितश्चित्रकूटं च पर्वतम् । तयोः पर्णकुटीं तात ! तत्र तौ वसतोध्रुवम्" ! "ददर्श चित्रकूटस्थं सरामं सहलक्ष्मणम् । तापसानामलङ्कारं धारयन्तं धनुर्द्धरम्" भा०व०२७६अ० । "ततो गिरिवरश्रेष्ठे चित्रकूटे विशाम्पते !" ८५अ० । "मथुरायाः पूर्वार्धं हिमवद्गोमन्तचित्रकूटस्थाः" वृ० स० १६अ० । "चित्रकूटवनस्थञ्च कथिता स्वर्गतिर्गुरोः" । "दृप्तः ककुद्मानिव चित्रकूटः" इति च रघुः ।

चित्रकृत् त्रि० चित्रं करोति कृ—क्विप् । १चित्रलेख्यकारके २आश्चर्य्यकारके च । ३चित्रकरे पु०हला० ४तिनिशवृक्षे पु० अमरः । तस्य भावः त्व । चित्रकृत्त्व चित्रकारित्वे अद्भुतत्वे च हेमच० ।

चित्रकेतु पु० १गरुड़पुत्रभेदे । "सुमुखश्चित्रकेतुश्च चित्रवर्हस्तथाऽनलः" भा० उद्यो० ९९अ० । गरुड़पुत्रोक्तौ । २लक्ष्मणपुत्रभेदे "अङ्गदश्चित्रकेतुश्च लक्ष्मणस्यात्मजौ स्मृतौ" भाग० ९।११।७ । वसिष्ठस्य ऊर्जायां जाते ३पुत्रभेदे "ऊर्ज्जायां जज्ञिरे पुत्रा वशिष्ठस्य परन्तप ! । चित्रकेतुप्रधानास्ते सप्त सप्तर्षयोऽमलाः । चित्रकेतुः सुरोचिश्च विरजा मित्र एव च । उल्बणो वसुभृत्यानोद्युमान् शक्त्यादयोऽपरे" भाग० ४।१।२३।२४। "देवभागस्य कंसायां चित्रकेतुबृहद्बलौ" भाग०११।२४।३। उक्ते ४यदुवंश्ये देवभागपुत्रभेदे । ५शूरसेननृपभेदे "आसीद्राजा सार्व्वभौमः शूरसेनेषु वै नृप ! । चित्रकेतुरिति ख्यातोयस्यासीत् कामधुङ्मही" भाग०६।१४।६। तस्मै च पुत्रशोकतप्ताय नारदः तत्त्वज्ञानार्थं वासुदेवमन्त्रादिकमुपदिष्टवान् तत्कथा ततः परेऽध्यायत्रये दृश्या । ६चित्रपताके त्रि० । [ख्याते कीटभेदे २ज्येष्ठ्यां शब्दर० ।

चित्रकोण पु० चित्रःकोणोऽस्य । १अञ्जनिकायाम् (अञ्जनी)

चित्रगन्ध न० चित्रो गन्धोऽस्य । १हरिताले राजनि० । २आश्चर्य्यगन्धयुक्ते त्रि० ।

चित्रगत त्रि० चित्रे गतः । १लेख्यलिखिते चित्रार्पिते "शुशुभाते रणेऽतीव पटे चित्रगते इव" भा० भी० ४४अ० ।

चित्रगुप्त पु०यमभेदे "चित्रगुप्ताय वै नमः" यमतर्पणमन्त्रः । कायस्थशब्दे १९३३पृ० तदुत्पत्त्यादिकं दृश्यम् । यमनियुक्तस्यैव तस्य यातनाधिकारित्वं शा० सू० भा० व्यवस्थापितं यथा

"ननु विरुद्धमिदं यमायत्ता यातनाः पापकर्म्माणोऽनुभवन्तीति, यावता तेषु रौरवादिषु अन्ये चित्रगुप्तादयो नानाधिष्ठातारः स्मर्य्यन्ते इति, नेत्याह" भा० । "तत्रापि च तद्व्यापारादविरोधः" शा०सू० "तेष्वपि सप्तसु नरकेषु तस्यैव यमस्याधिष्ठातृत्वव्यापाराभ्युपगमादविरोधः । यमप्रयुक्ता एव हि ते चित्रगुप्तादयोऽधिष्ठातारः स्मर्य्यन्ते" ।

तस्य च संयमन्यां पापिनां प्रबोधनप्रकारः पुराणसमुच्चये शिवधर्मोत्तरे उक्तो यथा

"निर्भर्त्सयति चात्यर्थं यमस्तान् पापकर्म्मिणः । चित्रगुप्तश्च भगवान् धर्मवाक्यैः प्रबोधयेत् । भो भो दुष्कृतकर्माणः ! परद्रव्यापहारिणः ! । गर्व्विता रूपवीर्य्यौघैः परदारविमर्द्दकाः ! । यत् स्वयं क्रियते कर्म तत् स्वयं भुञ्जते पुनः । तत् किमात्मप्रतापार्थं भवद्भिः दुष्कृतं कृतम् । इदानीं किं प्रतप्यध्वं पीड्यमानाः स्वकर्मभिः । भुञ्जध्वं स्वानि कर्माणि नात्र दोषोऽस्ति कस्यचित् । एते ते पृथिवीपालाः संप्राप्ता मत्समीपतः । स्वकीयैः कर्मभिर्घोरैर्दुष्प्रज्ञा बलदर्पिताः । भो भो नृपा ! दुराचाराः ! प्रजाविध्वंसकारिणः ! । अल्पकालस्य राज्यस्य कृते किं दुष्कृतं कृतम् ? । राज्यलोभेन मोहेन बलादन्यायतः प्रजाः । विध्वंसिताः फलं तस्य भुञ्जध्वमधुना नृपाः ! । क्व तद्राज्यं कलत्रञ्च यदर्थमशुभं कृतम् । तत्सर्वं संपरित्यज्य यूयमेकाकिनः स्थिताः । पश्यामस्तद्बलं लभ्यं येन त्वद्दण्डिताः प्रजाः । यमदूतैस्ताड्यमाना अधुना कीदृशं भवेत्" । अस्य यमलेखकत्वकथा स्क०पु०प्रभा० यथा "एवन्तु स्तुवतस्तस्य चित्रस्य विमलात्मनः । तथा तुष्टः